

»Soleiðis komu ísl. handritini higar«

I danska stjórnaðlaðnum »AKTUELT« skrifar íslenskt kvinna — Eva Jóhannesson — um íslensku handritini. Tá heita er mál, ið vekir miklan ans millum manna, fara vit at endurprenta grein hennara í heilum líki:

DEN danske interesse for håndskrifter begyndte længe inden Arni Magnússon blev født.

Så tidligt som i 1650 havde Frederik den 3., som var en stor bogsamler, sendt lensmanden på Island, Henrik Bielke, en befaling, der lød på, at denne skulle henvende sig til biskop Brynjólfur Sveinsson i Skálholt og bede om hans bistand til at tilvejebringe antikviteter og dokumenter, »der

kunne publiceres til gavn for almenheden«, og Brynjólfur fik desuden tilbudt et længere ophold i København, såfremt han selv ville komme og varetage udgivelsen. Hvis han ikke selv ønskede at komme, skulle han gøres bekendt med, »at det er vores nædigste vilje og mening« — at han gjorde antikviteter og dokumenter i trykferdig stand og sendte dem til København, hvor kongen ville lade dem trykke på egen bekostning.

Et sådant løfte fra højeste sted måtte interessere Sveinsson, som allerede i 1647 havde ansøgt kongen om bevilling til at oprette et trykkeri i Skálholt, — naturligvis med udgivelse af håndskrifterne som formål. Bevillingen kom aldrig biskoppen i hænde, men nu efter 3 års venten øjnede han en lejlighed til at få de kostbare skrifter udgivet.

Da kongen derfor i 1656 sendte Thorarinn Eiríksson til Island for på kongelig befaling at samle håndskrifter til biblioteket, var Brynjólfur rede til at yde ham sin bistand, og han lod den kongelige ordre oplæse i Altinget den 30. juni 1656. Den lød på, at alle de dokumenter, sagabøger og antikviteter, der fandtes i landet, skulle købes eller lånes til afskrivning, og »såfremt nogen ønsker at forære kongen sådanne ting, skal biskoppen indberette gaverens navn, så han kan nyde den ære og velvilje han har fortjent«. Brynjólfur Sveinsson efterkom denne ordre, og den 10. juli s. å. overlod han Thorarinn Eiríksson 3 meget værdifulde håndskrifter. (Grágæsen, Flatobogen og Ragnar Lodbrogs saga). Desuden sendte han fire skrifter til Ringsted kloster, heraf blev de tre tilbageleveret, mens det fjerde havde de i Stockholm.

KONGELIG ORDRE I LOMMEN

Da Thorarinn Eiríksson døde i året 1659, antog kongen atter en islending til at læse og oversætte de islandske håndskrifter, og i 1662 drog den unge mand, hvis navn var Thormod Torfæus, til Island for ligesom sin forgænger i embedet at indsamle håndskrifter, også han kunne trække en kongelig ordre op af lommen. Den var stilet til begge hisper, de fik ordre til at være Torfæus behjælpelig med, enten for betaling eller på anden måde at komme i besiddelse af eventuelle antikviteter, som så skulle leveres videre til kongen. Bekendtgørelsen blev

vert at undirstrika, at tann prisur, sum nevndin ásetir, i øllum forum er ein minnstiprisur. — Man nakar útróðramaður takka »Dagblaðnum« fyrri hesa upplýsing. Nei, minstiprisur er tað als ikki, tá ið keyparar kunnu taka fyrri flutning tað, sum teir hava hug at taka.

Nei, »Dagblaðið« kann kalla hatta minstapris. Men soleiðis sær ikki minstiprisur út í veruleikam. Tað ger hann als ikki.

Javnaðarmenn settu uppskot fram um at veita stuðul til útróðarmenn á avísðisliggjandi plássum. Vit vistu á, at flutningur og annað fór at toga prisin niðureftir. Okkara uppskot fall, tí eingir tingmenn enn javnaðarmenn greiddu atkvøðu fyrri tí.

Somu lagnu fekk okkara uppskot um at veita útróðarmennum arbeiðsþening (»driftskapital«) soleiðis, at teir sjálvir skulu kunna salta, goyma og so seinri selja sína veidu til hægsta pris. Uppskotið fall, og nú hava vit fylgjarnar: 13 plass í Føroyum hava tann pris, sum nevndin hevur ásett. Í øllum — flestøllum — øðrum plássum liggur prisurin longur niðri — — — ikki eins allastandi. Etc. — og annað — — — ja, tað er ótrúligt. — Smábýgdarnar avoyðast meir og meir fyrri hvønn dagin, ið gongur. Kapitalistiskum narrisuttum liva fólk ikki leingi av.

J. H. Danbjørg

publiceret i Altinget, og den 31. juli gav Bielke sysselmandene ordre til at skaffe Torfæus fri ledsagelse og heste på rejserne i landet.

Torfæus kunne glæde sig over et fortræffeligt resultat af sin indsamling. I de to måneder han opholdt sig i Island, skaffede han sig Njals saga tillige med et par andre skrifter, og desuden overlod Brynjólfur Sveinsson ham ikke færre end syv håndskrifter.

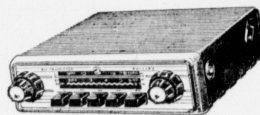
I året 1670 døde kong Frederik, og en tid lang, ca. 11 år indstillede jagten på håndskrifter. De lå ubemærkede hen, enten hos præsterne eller på de større gårde. Men i året 1681 blev atter en ung islending antaget til kgl. antikvar. Hans navn var Hannes Thorleifsson, og hans bestalling lød på, at han foruden at forrette sit embede også årligt skulle skaffe dokumenter og manuskripter, om ikke på anden måde da ved at låne dem, og det fremhævedes tydeligt, at han skulle forpligte sig til at tilbagelevere enhver sit. Hannes Thorleifsson kom til Island 1682, og samme år kundgjorde han i Altinget den kongelige befaling, der lød på, at han var privilegeret antikvar på Island, og at alt hvad der fandtes af skrifter og bøger helt og udeladt skulle stå til hans disposition. Resultatet af denne befaling, den tredje i rækken, var sorgerligt, for skibet forliste på vejen til København.

SVENSKERNE OG MAGNUSSON

Men der var andre liebhavere til håndskrifterne. Svenskerne havde sendt en islending hertil for at købe dokumenter og lignende, og han har sikkert i ly af de tre ord fra kongerne kunnet lusse sig til håndskrifter, og da han desuden

var godt beslægtet med penge, lykkedes det ham at samle en del. For at forebygge disse indkøb, udstedtes den 4. — fjerde — befaling om indsamling i form af et kongebrev udstedt den 4. april 1685 til landfogden i Island. Deri fik fogden påbud om at undersøge, om der endnu fandtes håndskrifter, og hvis

PHILIPS
AUTORADIO

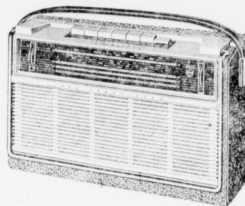

model Favorit kr. 465,00

model Sport kr. 595,00

PHILIPS

TRANSISTOR RADIO

Portalet Handy LB-MB-FM kr. 478,00

Portalet Family FM-LB-MB-FB við möguleikum so nógvum: babysitter, samtalanlegg, eyka hátalara og grammafon tilslutning, kr. 665,00

Landsins størsta úrval!!

Legalig gjaldskipan

Brøður MARSTEIN,

á Kongabrunni telf. 1654 í Gongini

DÁVID STEFÁNSSON frá Fagraskógi Hvussu leingi — ?

Hviti maður, hvussu leingi, hvussu leingi ætlar tú teirra deyð og trega leingja, kúga teir við vápnavaldi, hungurslón og afturhaldi, ættarmuni, eyðvaldstrú? Hvussu leingi, hvussu leingi? Sig, hvat svarar tú?

Hvussu leingi vilt tú rubba hundrað ára bond, rena gull og dýrar steinar á Góðavónarstrond, annans ynski ikki hirða, ogn og ættarlond?

Hvussu leingi vilt tú rubba heimsins hungursband, sóknast um og lástaveita náð, men kráma land, við biblíu í høgri hendi, í hini — bál og brand?

Hvussu leingi vilt tú vega vápnleyst fólk, sum mót tør ris', fólk, sum býr við tár og trega? Tær fall væl og hegnisliga at binda niður sortutjóð, sum frælsom huga hys', Men reið tú ikki alt ov lágt, tá ljónið veiddi mýs?

Hvussu leingi leist tú hava lykjalavd — í Paradís?

Hans Dalsgaard týddi

dette var tilfældet, skulle han, såfremt ejerne ikke ville sælge disse, forsøge at få dem lånt til afskrift. Men det var et magert resultat, der indkom to skrifter, som nu findes i Den arnamagnæanske Samling.

Først i året 1684 kom Arni Magnússon ind i billedet, han var godt 20 år gammel og medhjælper hos kongelig antikvar Thomas Bartholin, men da denne døde, blev Arni Magnússon ikke straks antaget i hans sted. Hans egentlige samlervirksomhed påbegyndtes ikke før, han i året 1702 sammen med Páll Vídalín kom til Island for at optage en jordebog. Han opholdt sig her i landet indtil 1712, og i den tid købte han for egen regning eller fik til låns mod kvittering alle de skrifter og dokumenter han kunne opspore. Arni Magnússon havde ikke befaling til at indsamle håndskrifter, men man kan vist regne med, at han med sin samlermatur har gjort hvad han kunne for at samle så meget som muligt.

DE VAR LOVLIDIGE OG FATTIGE

Disse fire kongelige befalinger giver noget af svaret på, hvorfor håndskrifterne i dag befinder sig i Danmark, og de er samtidig et bevis for, at islendinge var lovlidige mennesker, som satte deres lid til et kongeligt løfte — løftet om udgivelse og tilbagelevering.

Ville nogen undersøge — til og med i et lydrige — i de herrens år 1656—85 vove at modgå en kongelig befaling? — Sikkert ikke!

Befolkningens almentilstand var ligesom i mange andre lande på dette tidspunkt dårlig. Fattigdom, sygdom og naturkatastrofer hjem-søgte denne fattige nation, som efter koppe-epidemien i 1707 ansløges til 43.000 sjæle. Dens livskraft var svækket og de kulturelle interesser måtte vige for bekymringerne for det daglige behov. At enkelte uvidende personer under sådanne forhold undervurderede håndskrifternes værdi og skar sig en sål til sin hullede skindsko, kan ikke berettiges os danske til at beskyldningene for at vise ligegyldighed for deres fortidsminder.

Eva Jóhannesson, Reykjavík.

Suðurstreymoyar Javnaðarfelag

hevur 3. og seinasta uppstillingarfund til býráðsvalið í Losjuni mánaðkvøldið 30. nov. kl. 8.

Nevndin.